

Curriculum dla scora

Direziun Raionala de Urtijëi

Ladin

5. tlas scora elementara

Competënzes da arjunje cina ala fin dla scora elementara

La scolara, le scolar è buna, bun da

- Ascutè ativamente, capì le significat dles parores, capì espresciuns importantes, tò contlujiuns y referi ci ch'al/ara à aldì te na forma creativa
- Comuniche y argumente minunghe, sentimenc y intenziuns, portè dant contignüs arjgnà ca ciaran sön la manira de presentaziun
- Anuzé la mediateca por le stüde personal y baié sön ci ch'an à lit y aldì
- Scri tesç scëmpli y i elaurè cun aiüc de coreziun
- Conësce y capì la realtà dles valades ladines tl raion dles Dolomites

	Abilitès y facultès	Conoscënzes	Savèi de basa / Argomenc / Contegnüs	Indicaziuns metodologiches y didatiches – Material – Media – Strumenc	Ativitès interdisziplinaires y injuntes personales
Ascutè	Desfarenzié y capì les informaziuns dla comunicaziun	Minunghe, idees, lönes y dejiers	Aldò dla sajon y dl nteres di mutons crì ora man man un de chisc argumenc y i traté te uni forma de comunicazion (scuté su, rujené y scri): Ie y l ambient ntëur mé via Mpue de storia de Gherdëina Troies y stredes de Gherdëina L luech da paur Tan bel che l ladin ie	Se nuzé dla plates de lëur, dl liber Bel Sarëinn y de outra publicaziuns Scuté su n test che vën liet dant	Cunfrunté cun l'outra materies for aldò dl argumenc tratà
	Ascutè ativamente te situaziuns desvalies	Tecniches de ascutè sö ativamente	Savèi generel y elementer de chisc argumenc Traté dantaldut argumenc atuei (Covid, la plastica, mudamenc dl clima)	Scuté su l radio ladin, scuté su vel intervista Pra l'unità "Mpue de storia de Gherdëina" possa i sculeies scuté su la lijenda "Gardis y l ciastel dl Balest" Pra la unità "Tan bel che l ladin ie" iel na CD cun la cianties: Juebia Grassa, Gherdëina, Gherdëina, Nëus jon pa bel plan	

Baié	Baié aladô dla situaziun y cun coerënza	Secuënza temporalâ y de contignü	le y l'ambient ntêur mé via Mpue de storia de Gherdëina Troies y stredes de Gherdëina La Val Badia L luech da paur	Discussion te tlas, respuender a usc a dumandes tla uniteies	
	Arjigné ca tesç che cunta y descrî, i laurè fora y i portè dant	Tecniches de presentaziun	Lascé cunté i sculeies si savëi	Cunfrunté la minonghes y l savëi, lascé scrî ai sculeies pitli tesç y pona i lascé liejer dant	
	Rimes y cianties	Formes desvalies d'espresciun linguistica	Cianties, poejies y rimes P.e. Juebia Grassa, Gherdëina, Gherdëina, Nêus jon pa bel plan, Ciantia dl pulesc, La ferata	Juech de dumandes n rima Regules de gramatica cun rima Acumpaniamënt cun strumënc (chitara, flaut...) Scrî nstësc na poejia	Mujiga
	Presentè figöres y rodi	Minunghes, sentimënc, intenziuns		Pitl teater	
	S'intêne dles interferënzes linguistiches y les evité	Baié zënza interferënzes	Cialé de adurvè l plu che la va paroles ladines	Crî ora paroles che vën adurvedes fauz y cialé coche n possa les baraté ora Lauré cun la didatica ntegrada	Tudësch, talian
Lì y jì ite sön i tesç	Capì tesç da n contignü conosciü, tó informaziuns fora de tesç	Capì les relaziuns danter i contignüs	le y l'ambient ntêur mé via Mpue de storia de Gherdëina Troies y stredes de Gherdëina La Val Badia L luech da paur	Liejer y respuender a dumandes	Analisé n test (ora de na zaita, tesç informatifs, ...) scrit tl'otra rujenedes Liejer tla "Usc di Ladins"
	Imparè paroles nöies dal contest	Amplié le lessich	Paroles nueves y mo nia cunesciudes da duc	Taië ora vel paroles	Ti cialé a paroles nueves che ie unides têtes dal talian o dal tudësch)
	Se dè jö cun tesç te na forma ilustrativa	Formes creatives d'espresciun	Creatività y ert	Dé esprescion persunela al argumënt Dessëni cun mind-map Collage sun na tematica	BIG

	Desfarenzié n valgönes categories literares	Stories, cunties, fabules	Cie sortes de tesć iel pa da abiné sun chësta tematiches?	Liejer d'uni sort de tesć	
	Sfruté strategies desvalies de letöra	Lì dant cun espresciun	Letures sun la tematica trateda al mumënt	Adurvé la drëta esprescion de letura	
Scrì	Scrì tesć scëmpli	Sorts de tesć che cunta y descrì	le y lambient ntëur mé via Mpue de storia de Gherdëina Troies y stredes de Gherdëina La Val Badia L luech da paur	Respuender per scrit a dumandes	
	Scrì dërt parores che vëgn adorades gonot	Strategies de scritöra do les regoles	Paroles che reverda i argumënc To tres mo n iede: J o sc? Y o i? Azënc Articuli Sëurapro: La negazion dopla La cadënza La cadënza y l trema (ë) Cie o ce? I verbs tl mperfet y tl futur - la cater coniugazions	Tabeles de paroles, paroles ncrujeledes TI "Lauron deberieda" iel n grum de eserzizies y juesc	
	Formulè y reformulè frases; confrontè la strotöra dl lingaz cun d'atri lingac	Carateristiches particulares dla sintassa ladina	Frases scëmples sun i argumënc tratei I verbs: prejënt, mperfet, futur	Cunfrunté cun l'otra rujenedes, frases, pitli tesć	

Cultura Ladina	Storia y situaziun atuala di ladins dles Dolomites	Economia, aministrazion, usanzas	Mpue de storia de Gherdëina Troies y stredes de Gherdëina	Tesc informatifs ora dl Bel sarëinn y dl Lauron deberieda Filmac video che ie pra I Lauron deberieda: L Troi Paian Luesc de cult Die Grödner Bahn L ie n video (dvd) de Roland Verra: Ladinia Ciantia sun CD pra I Lauron deberieda: La ferata de Gherdëina	Storia y geografia Libri da pudëi adurvë: Die Grödner Bahn de Elfriede Perathoner, L prim stradon de Gherdëina de Edgar Moroder, 100 Jahre Marktgemeinde de Elfriede Perathoner L Troi Paian de Herwig Prinoth Scibla mo n iede de Elfriede Perathoner S. Cristina de Sabine Piazza Calëndri de Gherdëina
----------------	--	----------------------------------	---	---	---

Usservazion finela dla grupa de lëur:

Ulon dé na gran mpurtanza a rujné n bon ladin y a liejer per mparé nueva paroles y ntënder cuntenuc